

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ МОНІТОРИНГУ ВИКОРИСТАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

О.Р. Гулько

кандидат економічних наук, асистент кафедри кадастру територій

Національний університет «Львівська політехніка»

Л.Л. Перович

кандидат технічних наук, доцент кафедри землевпорядкування і кадастру

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Обґрунтовано практичну значимість оцінки та теоретико-методичні засади використання сільськогосподарських земель шляхом розроблення програми по підвищенню родючості ґрунтів, залученню іноземних інвестицій для освоєння земель та підвищенню ефективності робіт з моніторингу сільськогосподарських угідь.

Ключові слова: *економічна ефективність, екологічна ефективність, моніторинг.*

.....

Взявши на озброєння досвід європейських країн, Україна стала на шлях розвитку ринкової економіки, при цьому зробивши ставку на приватного власника, сподіваючись, що приватна власність на землю змушуватиме приватного товаровиробника працювати та ефективно й раціонально використовувати наявні ресурси. Але використання земель новими власниками як єдиного засобу виживання за рахунок їхньої родючості без компенсації втрат призвело до процесу деградації ґрунтів. Внаслідок зростання цін на мінеральні добрива, паливе, техніку та зниження рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції товаровиробники не можуть, а тимчасові орендарі — не зацікавлені у відновленні використання земель.

Провівши аналіз за усередненими показниками діяльності аграрних товаровиробників України з метою визначення вагомості факторів впливу на еколого-економічну ефективність використання земель та обґрунтувавши практичну значимість її оцінки, можна зробити висновок, що нагальним питанням зараз є наведення порядку з використанням сільськогосподарських ґрунтів. У вирішенні цього питання також важливу роль відіграє моніторинг сільськогосподарських земель.

Проблеми здійснення економіко-екологічного моніторингу використання сільськогосподарських земель в Україні на сучасному етапі пов'язані з його організацією, що могла б забезпечити проведення систематизованого обліку, оцінювання та прогнозування стану сільськогосподарських земель з метою поліпшення якості ґрунтів.

Теоретичною базою дослідження підвищення рівня економічної та екологічної ефек-

тивності використання сільськогосподарських земель та сформованих висновків присвячено наукові праці багатьох відомих учених, зокрема А.С. Даниленка, Д.С. Добряка, Л.Я. Новаковського, М.Г. Ступеня, А.Я. Сохничка, А.М. Третяка та ін. Проте багато питань щодо цієї проблеми є дискусійними. Особливо це стосується організації моніторингу використання сільськогосподарських земель. Тому в цій статті обґрунтовано теоретико-методичні засади формування змісту та сутності поняття економіко-екологічного моніторингу використання сільськогосподарських земель.

Нині у визначенні темпів, масштабів і напрямів розвитку продуктивних сил, раціональної структури матеріальних потреб, ефективних засобів, методів і технологій їх якнайповнішого задоволення вже неможливо не брати до уваги інтересів екології [1]. Тому необхідно йти шляхом інтеграції інтересів екології та економіки в усіх галузях національного господарства, в тому числі і в сільському господарстві. Це дуже складне завдання. Дві взаємопов'язані проблеми — задоволення потреб суспільства та можливості біосфери — слід розглядати й вирішувати одночасно з розробленням оптимальних, екологічно безпечних варіантів взаємодії природи, суспільства та агропромислового виробництва, управління процесами природокористування в сільському господарстві [7, с.180].

Вирішення цих проблем, розроблення та прийняття ефективних управлінських рішень стосовно поліпшення землекористування, на нашу думку, значною мірою залежить від досконалості методики оцінювання еколого-економічної ефективності використання земель сільськогосподарського призначення.

Основним виробничим ресурсом визнають земельні ресурси. Від їхнього ефективного рівня залежить добробут суспільства. Тому держава повинна створити такий механізм використання земельних ресурсів, який міг би задовольнити потреби підприємців-землекористувачів і стати підґрунтям для організації економіко-екологічного моніторингу сільськогосподарських земель [3].

Щодо трактування самого поняття «моніторинг» виявилось дві точки зору. Дослідники із зарубіжжя пропонували здійснювати «систему спостережень одного або декількох компонентів навколишнього середовища». Друга точка зору пропонує розуміти під моніторингом таку систему спостережень, яка давала б змогу виділяти зміни стану біосфери, які відбуваються під впливом антропогенних змін навколишнього природного середовища [6].

На нашу думку, під моніторингом використання сільськогосподарських земель слід розуміти економіко-екологічне ефективне управління, орієнтоване принципово на розвиток та формування екологічного виробництва, збереження якості земель та економне витрачання ресурсів, засноване на системі спостережень, оцінювання та прогнозу змін земель сільськогосподарського призначення, що відбуваються в них під впливом антропогенної діяльності.

Основними причинами низької економічної ефективності використання сільськогосподарських земель в Україні слід визнати:

1. Фінансово-економічне становище сільськогосподарських підприємств доволі слабе, і це сприяє унеможливленню удосконалення технологічних операцій вирощування сільгоспкультур, оновлення матеріально-технічної бази, впровадження у виробництво інновацій. У 2012 р. 26,8% підприємств, що займаються рослинництвом, та 57,2% підприємств, що займаються тваринництвом, одержали чистий дохід від реалізації сільськогосподарської продукції в сумі до 1 млн грн.

2. Порушення структури посівних площ сільськогосподарських культур, що призводить до виснаження ґрунтового покриву. Високий рівень рентабельності виробництва окремих сільськогосподарських культур та спеціалізація великих сільськогосподарських підприємств на вирощуванні експортоорієнтованих сільськогосподарських культур зернових груп призвели до розширення площ посівів зернових та зерновобобових культур із 45% у 1990 р. до 56,8% у 2012 р., технічних — з 11,6 до 26,9%. Тепер у структурі посівних площ основних сільськогосподарських культур посівам соняшнику належить 17%, тоді як рекомендована

насиченість посівних площ соняшником не повинна перевищувати 12% [5].

До найважливіших організаційно-економічних факторів, які впливають на підвищення інтенсифікації використання земель сільськогосподарського призначення, належать:

- заходи щодо підвищення продуктивності угідь за рахунок дотримання науково обґрунтованих сівозмін і систем землеробства, режиму зрошення, що супроводжуються зниженням затрат на одиницю продукції в основних зонах спеціалізації;

- регулювання земельних і майнових відносин: по розвитку зміни земельних часток — паїв на основі купівлі-продажу, спадкування і дарування, вилучення в неефективних власників, землекористувачів, придбання у приватну власність земельних ділянок із використанням системи моніторингу, поліпшення роботи земельно-кадастрових центрів, інших структур по оформленню правовстановлюючих документів на землю;

- стимулювання науково обґрунтованого підходу до системи платежів за землю, що дає змогу ефективно вести сільськогосподарське виробництво на основі ведення єдиних податкових ставок і орендних платежів від грошової оцінки землі для фізичних і юридичних осіб;

- структурно-галузеве перетворення сільськогосподарського виробництва і розмірів землекористування згідно із зональною спеціалізацією та видовим складом сільськогосподарських угідь;

- при формуванні нових землекористувачів і землеволодінь передбачити компактність території по відношенню до місць проживання трудових ресурсів і зони їх обслуговування, об'єктів виробничої та ринкової інфраструктури [4].

Пропонуються такі заходи щодо збереження і відтворення родючості ґрунтів:

- здійснити великомасштабне обстеження ґрунтів, включаючи визначення балу бонітету;

- здійснити агрохімічне обстеження земель;

- забезпечити своєчасне субсидування державою придбання мінеральних добрив і хімічних препаратів;

- розробити механізм відповідальності за зниженням родючості земель сільськогосподарського призначення;

- виділити сільгосптоваровиробникам спеціальну техніку для внесення мінеральних добрив на лізинговій основі.

В результаті прийнятих заходів очікується:

- за рахунок систематичного внесення мінеральних і органічних добрив підвищення родючості ґрунтів і вмісту гумусу до 10–15%;
- збільшення валового збору врожаю на 20–50%;
- підвищення якості зерна, насіння і культури землеробства.

Особливу увагу, на нашу думку, необхідно приділити створенню законодавства, яке забезпечувало б правове поле і стимулювало розвиток екологічного агровирибництва.

ВИСНОВКИ

Україна не повною мірою використовує конкурентну перевагу природного потенціалу землі, а також втрачає якість ґрунтового покриву внаслідок нераціонального використання земель [2].

З метою інтенсифікації аграрного виробництва ефективного і раціонального використання земель сільськогосподарського призначення необхідно:

- розробити програму по раціональному використанню земель, підвищенню родючості ґрунтів, посиленню державного контролю земельних ресурсів у комплексі з іншими природоохоронними заходами;
- передбачити розвиток іпотечного кредитування під заставу землі і права землекористування;

- залучити іноземні інвестиції для освоєння земель у встановленому порядку;
- підвищити ефективність робіт по моніторингу сільськогосподарських угідь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Іванюта С. Моніторинг та оцінювання екологічних ризиків техногенного походження: Аналітична доповідь / С. Іванюта. — К.: НІСД, 2012. — С. 11. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>
2. Земельні відносини в Україні: Законодавчі акти і нормативні документи / Держкомзем України. — К.: Урожай, 1998. — 816 с.
3. Земельний кодекс України: Наук.-практ. коментар / За ред. В.І. Семчика. — К.: Видавн. дім «Ін Юре». — 2007. — 896 с.
4. Добряк Д.С. Класифікація сільськогосподарських земель як наукова передумова їх екологічного використання / Д.С. Добряк, О.П. Канаши, Д.І. Бабміндру, І.А. Розумний. — К.: Урожай, 2009. — 463 с.
5. Ємець М.А. Сучасні системи екологічного моніторингу та ефективність їх функціонування / М.А. Ємець // Екологія і природокористування. — 2012. — Вип. 11. — С. 159–169.
6. Канаши О.П. Увага до землі — наш почесний обов'язок. // Землепорядний вісн. — 2013. — № 2. — С. 9–13.
7. Ступень М.Г. Екологізаційні механізми підвищення конкурентоспроможності суб'єктів аграрної сфери / М.Г. Ступень // Сталий розвиток економіки. — 2012. — № 7 (17). — С. 179–183.

Новини

Новини

Новини • Новини • Новини

ДЕРЖГЕОКАДАСТР:

КЛЮЧОВІ ЗМІНИ У РЕФОРМУВАННІ ВІДОМСТВА

Держгеокадастр визначив ключові напрями, на яких має фокусуватися відомство: підвищення якості сервісів для громадян, оптимізація процесу виділення землі учасникам АТО та особистий контроль за реалізацією їх прав, максимальна прозорість передачі в користування земель державної власності. А також анонсував ключові зміни, які відбулися в роботі земельної служби за останній рік:

- переведення в онлайн найбільш популярних послуг Держгеокадастру;
- відкриття 100% наказів щодо розпорядження землями; розробка пакету із шести законопроектів, спрямованих на розвиток земельних відносин;
- скасування монополії на доступ до Державного земельного кадастру; радикальне зростання кількості земельних аукціонів;
- впровадження практики відбору керівників виключно на відкритих кадрових конкурсах;
- побудова нової ефективної системи комунікації з громадянами — споживачами послуг Держгеокадастру.